

“NAŞİR” JURNALININ NƏŞRİ, TƏRTİBATI VƏ QURULUŞ TƏHLİLİ (İlk sayı əsasında)

Leyla Abasova

tarix üzrə fəlsəfə doktoru Bakı Dövlət Universitetinin
Kitabşünaslıq və nəşriyyat işikafedrasının müəllimi

“Naşir” jurnalının nəşri, tərtibatı və quruluş təhlili

Xülasə: Məqalədə “Təhsil” nəşriyyatının çapdan buraxdığı “Naşir” jurnalından bəhs olunur. 2013-cü ilin mart-aprel aylarında “Naşir” jurnalının birinci nömrəsi işıq üzü görür. Bu jurnal yüksək poliqrafik tərtibatla, yaradıcı kollektivin əməyi nəticəsində nəfis bir şəkildə oxuculara təqdim olundu. “Naşir” jurnalı qısa zamanda oxucuların sevincinə səbəb olur və həyatına rəng qatararaq, rəngarəngliyi ilə zövq oxşayaraq bütün kitabsevərlərin sevimli jurnalına çevrilir.

Публикация и анализ журнала “Нашир”

Резюме: В статье упоминается журнал «Нашир», издаваемый издательством «Техсил». Первый номер журнала «Нашир» опубликован в марте-апреле 2013 года. Этот журнал был представлен читателям в изысканном виде благодаря высокому полиграфическому дизайну совместной творческой работе.

Основателем журнала был Общественный Союз Издателей и Полиграфистов Азербайджана. Следует отметить, что Общественный Союз Издателей и Полиграфистов Азербайджана был основан в 2012 году по инициативе Бахруза Ахундова. Первым председателем союза был Бахруз Ахундов из союза было более 40 членов.

Журнал «Нашир» сыграл большую роль в продвижении и распространении книги в Азербайджане, а также повлиял на развитие издательской и полиграфической промышленности. Но из-за материальных трудностей продолжить публикацию журнала не удалось. Очень печально, что опубликовано только 12 номеров журнала. Поэтим причинам автор считает целесообразным представить краткий обзор первого номера журнала «Нашир» читателю.

Publication and analysis of the magazine “Nashir”

Summary: The article gives information about the magazine “Nashir” published by the publishing house “Tehsil”. The first publication of the journal “Nashir” was published in March-April 2013. This magazine was presented to readers in a refined form due to high polygraphic design and great collective work.

The founder of the magazine was the Public Union of Publishers and Polygraphists of Azerbaijan. It should be noted that the Public Union of Publishers and Polygraphists of Azerbaijan was founded in 2012 on the initiative of Bahruz Akhundov. The first chairman of the union was Bahruz Akhundov and there were more than 40 members.

“Nashir” played a major role in promoting and distributing of books in Azerbaijan, and also influenced the development of the publishing and printing

industry. However, due to material difficulties the publication of the journal was impossible. It is very sad that only 12 issues of the magazine have been published. For these reasons, the author considers it expedient to present a brief review of the first issue of the journal “Nashir” to the readers.

Аçar sözlər: журнал, Бахруз Ахундов, охиси, nəşriyyat, poliqrafiya, kitab, nəşr.
Ключевые слова: журнал, Бахруз Ахундов, читатель, издатель, полиграфия, книга, издание.

Key words: journal, Bahruz Akhundov, reader, publisher, polygraphy, book, edition.

Giriş. Jurnalın təsisçisi Azərbaycan Naşirlər və Poliqrafçılar İctimai Birliyi olmuşdur. Qeyd edək ki, Azərbaycan Naşirlər və Poliqrafçılar Birliyi Bəhruz Axundovun təşəbbüsü ilə 2012-ci ildə təsis edilmişdir. 40-dan çox üzvü olan bu birliyin ilk sədri də Bəhruz Axundov olmuşdur.

Bəhruz Axundovun bu birliyin yaradılmasında əsas məqsədi Respublika-da kitab mədəniyyətinin daha da yüksəlməsinə, kitabın ictimai həyatımızdakı mühüm rolunun bərpa olunmasına, onun nüfuzunun, yüksək adının özünə qaytarılmasına əməli köməklik göstərmək, Azərbaycan kitabının dünyada daha çox tanınmasına öz töhvəsini verməkdən ibarət olmuşdu.

“Naşir” jurnalı çap olunması ilə Azərbaycan kitabının təbliğində və yayılmasında böyük rol oynamaqla bərabər, nəşriyyat və poliqrafiya sahəsinin inkişafına da öz təsirini göstərmiş oldu. Lakin maddi çətinliklər baxımından, jurnalın nəşrini davam etdirmək mümkün olmadı. Çox təəssüf hissi ilə qeyd edək ki, “Naşir” jurnalının cəmi 12 nömrəsi işıq üzü görmüşdür. Müəllif məqalədə məhz bu mövcud səbəblərdən “Naşir” jurnalının birinci nömrəsinin qısa icmalını da oxuculara təqdim etməyi məqsəduyğun hesab edir.

Məsələnin qoyuluşu. 2013-cü ilin mart-aprel aylarında “Naşir” jurnalının birinci nömrəsi işıq üzü görür. Bu jurnal yüksək poliqrafik tərtibatla, yaradıcı kollektivin əməyi nəticəsində nəfis bir şəkildə oxuculara təqdim olundu. “Naşir” jurnalı qısa zamanda oxucuların sevincinə səbəb olur və həyatına rəng qatararaq, rəngarəngliyi ilə zövq oxşayaraq bütün kitabsevərlərin sevimli jurnalına çevrilir.

Jurnalın təsisçisi Azərbaycan Naşirlər və Poliqrafçılar İctimai Birliyi olmuşdur. Qeyd edək ki, Azərbaycan Naşirlər və Poliqrafçılar Birliyi Bəhruz Axundovun təşəbbüsü ilə 2012-ci ildə təsis edilmişdir. 40-dan çox üzvü olan bu birliyin ilk sədri də Bəhruz Axundov olmuşdur.

Bəhruz Axundovun bu birliyin yaradılmasında əsas məqsədi Respublika-da kitab mədəniyyətinin daha da yüksəlməsinə, kitabın ictimai həyatımızdakı mühüm rolunun bərpa olunmasına, onun nüfuzunun, yüksək adının özünə qaytarılmasına əməli köməklik göstərmək, Azərbaycan kitabının dünyada daha çox tanınmasına öz töhvəsini verməkdən ibarət olmuşdu.

Bu ali məqsədlərə nail olmaq üçün nəşriyyat və poliqrafiya müəssisələrinin işinin daha da canlandırılmasına, mövcud imkanlardan istifadə edərək ki-

tablarnın və digər çap məhsullarının nəşr və çap keyfiyyətlərinin daha da yüksəldilməsinə təkan vermək, nəşriyyat və poliqrafiya sahəsinin fəaliyyətini tənzimləyən qanunvericilik bazasının daha da möhkəmləndirilməsi və yenilənməsinə təmin etmək, müasir texnologiyaların, xammal və materialların respublikaya gətirilməsinə asanlaşdırmaq məqsədilə müvafiq dövlət orqanları qarşısında məsələlər qaldırmaq və yeni təkliflərlə çıxış etmək, müəlliflik hüququ və digər aqlı hüquqların daha işlək olması və onlara əməl olunması üçün maarifləndirmə işlərində müvafiq təşkilatlarla əməkdaşlıq etmək, eləcə də ölkədə, xüsusilə regionlarda kitab yayımı və satışı şəbəkələrinin genişləndirilməsi üçün icra orqanları və müvafiq qurumlarla daim iş aparmaq, habelə xaricdə fəaliyyət göstərən nümayəndələrimiz, diasporumuz və ayrı-ayrı vətənpərvər-yaradıcı soydaşlarımızla sıx əlaqələr yaratmaq bizim gündəlik işimizə çevrilməlidir.

2017-ci il 12 yanvar tarixində salamnews.org saytında Bəhrux Axundovla "Respublikada nəşriyyat və poliqrafiya sahəsində görülməli işlər çoxdur" adlı müsahibə dərc edilmişdir. Bu yazıda B.Axundov Birliyin yaranma tarixinə və gördüyü işlərə nəzər salaraq əsas problemlərdən biri Poliqrafiya ilə bağlı qanunun qəbul edilməsi məsələsinə toxunur. O qeyd edir ki, "...Fərəhli haldır ki, ölkədə poliqrafiya ilə bağlı qanun hazırlanır. Əminəm ki, bu qanunun qəbulundan sonra ümumtəhsil müəssisələrinin keyfiyyətli dərsliklərlə və ekoloji baxımdan təmiz dərs ləvazimatları ilə, poliqrafiya və nəşriyyat işçilərinin sosial təminatı və digər məsələlərin təkmilləşdirilməsi prioritet xarakter alacaq. Konkret olaraq "Təhsil"ə gəlincə, deməliyəm ki, yüzdən çox kadrın iş müddətində bütün fəaliyyəti – naharetmə sistemi, əməkhaqqı səviyyəsi, istirahət və məzuniyyət qrafiki, iş şəraitinin səviyyəsinə nəzarət və digər məsələlərdə şəffaflyq kollektivdə ümumi ab-havaya müsbət təsir göstərir. Deyərdim ki, yüksək peşəkarlıqla yanaşı, dediyim yayğılar da arzuolunan nəticələri təmin edən səbəblərdəndir. Adi bir misal: Piratçılıq yolu ilə ekoloji baxımdan yolverilməz, çox ucuz materiallardan dərslik və dərs vəsaiti "istehsal edib" fidan balalara sata-nın vurduğu ziyanı təsəvvür edirsinizmi? Bax, haqqında danışdığım qanunun qəbulu belə mühüm məqamların qarşısına sədd çəkmək üçün çox vacibdir. Kollektivimiz isə öz növbəsində, hər yeni dərs ili ərəfəsində qarşısında duran vəzifələri layiqincə yerinə yetirir".

Məsələnin izahı. "Naşir" jurnalının nəşrində əsas məqsəd son illərdə Azərbaycanın ümumi inkişafı fonunda sönük görünən kitabın ali nüfuzunun bərpa edilməsinə yardım etmək, nəşriyyat-poliqrafiya müəssisələrinin işinin daha da yüksəldilməsinə, onların əlaqələrinin möhkəmləndirilməsinə, ölkədə kitab yayımının artmasına təkan vermək, tanınmış yazıçılarımızın görünməyən, bilinməyən tərəfləri ilə oxucuları daha yaxından tanış etmək, gənc qələm sahiblərinin yaradıcılıq yollarına işıq salmaq, kitab mədəniyyətinin təbliği və oxucu zövqünün formalaşmasına kömək etmək idi. Jurnalın əsas vəzifəsi söz sənətinə, kitabla olan sevgini daha da artırmaq, Azərbaycan kitabının dünya miqyasında təbliğinə zəmin yaratmaq olmuşdur.

Jurnalın Baş redaktoru Gülnar Məsimli, redaktorları Sevinc Nuruqızı, Samirə Rəhmanova, yazarlar Mustafa Cəmənli, Füzulu Əsgəri, Əli Nağıyev, müxbirlər, Təranə Vahid, Rəna Kərimova, Xatuna Mahmud, Nərimin Nöqtə, Sevinc Mürvətqızı, rəssam Gündüz Ağayev, bədii və texniki redaktor Abdulla Ələkbərov, korrektorlar Ülker Şahmuradova, Aida Quliyeva, Aruz Məmmədli, art dizayner Aqil Əmrahov, fotoqraf Təhmasib Mehdiyev, Rac Steven, reklam meneceri Şəhriyar Fərəcov olmuşdur.

Jurnal bütünlükdə kitabçılıq işi, kitab mədəniyyəti, kitab tarixi, başqa sözlə desək, çapçılıq, mətbəə, nəşriyyat işi və xüsusilə də, mütaliyə ilə bağlı olan bütün maraqlı məlumatları özündə əks etdirir.

Jurnalın birinci nömrəsinin 5-ci səhifəsində "Baş redaktordan" adlı maraqlı yazı oxuculara təqdim olunur. Redaktor yazıya Məhəmməd Füzulinin sözləri ilə başlayır: *Xəlqə ağzın sirrini hər dəm qılır izhar söz,*

Bu nə sirdir kim olur hər ləhzə yoxdan var söz!

Redaktor bu beytdən sonra davam edir: "Dahi Füzulinin təbircə desək, mənəviyyatın, biliyin, əxlaqın ölçüsü sözdür. Bütün varlıqların mahiyyətini bəlli edən sözlərdən hörülən kitablarımız da elə varlığın mükəmməl tərənnümüdür. Bu məqamda Lev Tolstoyun "Yaxşı kitab ağıllı insanla söhbət kimi-dir" kəlamı yada düşür. Düşünürük ki, dəyərli oxucularımızla məhz jurnalımız vasitəsilə söhbət və fikir mübadiləsi apara biləcəyik [2, 5].

Dərginin "Naşir xəbər", "Naşir sözü", "Tarixi yarıdanlar, tarixi yaşadanlar", "Söz diridir", "Qonağımız", "Ağ-qara" (redaktəsiz), "Vərəqlərin söhbəti", "Mən də varam", "Deyincə sənət", "Qayda-qanun", "Çərçivə" və s. daimi rubrikaları vasitəsi ilə bir-birindən maraqlı mövzularla tanış olmaq imkanı var.

Bütünlükdə qeyd etmək olar ki, jurnalın redaksiya heyəti öhdəsinə götürdüyü məsuliyyətlə işlə qısa zamanda əziz oxuculara dəyərli bir töhvə verə bilər. Məlum məsələdir ki, cəmiyyətimizin bəşəri və sağlamlıq düşüncəli olmasını istəyiriksə, hökmən kitablarla dostluğumuzu daimi etməli və bu dostluğu möhkəm münasibətlər zəminində qurmalyıq. "Naşir" jurnalının da, bu nöqtəyi-nəzərdən elmi rol və əhəmiyyəti böyük olmuşdu.

Jurnalın 6 və 7-ci səhifələrində xalq yazıçısı Elçin Əfəndiyevin, Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət və Turizm naziri Əbülfəz Qarayevin, 525-ci qəzetin Baş redaktoru, Yazıçılar Birliyinin katibi Rəşad Məcidin, Azərbaycan Respublikasının Ukraynadakı Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri Eynulla Mədətlinin, Azərbaycan Respublikasının Təhsil naziri Misir Mərdanovun, Millət vəkili, AMEA-nın müxbir üzvü Nizami Cəfərovun, Millət vəkili, AMEA-nın mübir üzvü Bəxtiyar Əliyevin, Bakı Dövlət Universitetinin Jurnalistikanın nəşriyyəsi və təcrübəsi kafedrasının müdiri Cahangir Məmmədlinin, Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyinin sədri Kamran İmanovun, AMEA-nın müxbir üzvü, professor Vaqif Abbasovun "Naşir" jurnalının ilk sayının işıq üzü görməsi ilə bağlı olaraq təbrik çıxışları dərc olunmuşdur.

“Naşir” jurnalının birinci sayında ən maraqlı yazılardan biri “Əlahəzrət kitab” adlı müsahibədir. Bu yazıda “Təhsil” nəşriyyatının direktoru Bəhruz Axundovun kitab haqqında fikirləri olduqca qiymətlidir: “...Kitab özümü dərk edəndən bəri duyduğum, sevdiyim və qarşısında hər an ehtiramla baş əydiyim ən mötəbər varlıqdır. Ümumiyyətlə, kitab, mənəcə, bəşəriyyətin ən böyük kəşfi, sivilizasiyanın onurğa beynidir. Mən də çox xoşbəxtəm ki, ömrümün ən qiymətli 32 ilini məhz kitab nəşrinə, çapına sərf etmişəm.

Müasir dövrimdə kitab artıq mənəvi həyatımızın rəhninə çevrilmişdir. Bunu daha yaxşı anlamaq üçün bir anlıq təsəvvür edin ki, dünyada mövcud olan bütün kitablar yox olub. Onda nə baş verər, həyatımız nəyə çevrilər, biz necə yaşarıyıq? Bəşəriyyətin minilliklərlə yaratdığı bugünkü sivilizasiya nə günə düşər?...

Hər şey kitabdan başlayır: təhsil, elm, mədəniyyət, inkişaf, sivilizasiya. Ona görə də sahib olduğumuz müsbət hər şey üçün kitaba minnətdar olmalıyıq”.

Müsahibə zamanı Bəhruz Axundov “Sizcə nəşir kimdir?” – sualına maraqlı cavab verir:

“Yaxşı sualdır. Təbii ki, hər bir xalqın tarixini yaradanların onun yetişdirdiyi ən zəkali insanlar, əzmkar liderlər, tarixi şəxsiyyətlər və onlara inanıb arxasınca gedən xalqın özüdür. Həmin tarixi yazılı ədəbiyyata, mənbəyə çevirənlər tarixçi-alimlər, yaradıcı-ziyalı insanlardırsa, bu yazıları kitaba çevirib gələcək nəsillərə, digər xalqlara ötürənlər, necə deyirlər nəfəs verib yaşadanlar isə nəşirlər və poliqrafçılardır. Bura xalqın milli mədəniyyətini, ədəbiyyatını və s. əlavə etsək nəşirliyin, poliqrafçılığın nə qədər lazımlı və şərfli bir peşə, nəşriyyat-poliqrafiya sahəsinin isə nə qədər gərəkli və vacib bir sahə olduğu bir daha aydın görünür”.

Bəhruz Axundov kitab nəşrindən və ona nəşir münasibətindən söhbət açaraq deyir: “Təhsil Nəşriyyat-Poliqrafiya” birliyinin girişində böyük hərflərlə bir cümlə yazmışıq: “Pis kitab yoxdur, pis nəşir var!”.

Gözəl fikirdir deyilmi? Çünki pis (zəif) adlandırdığımız hər hansı bir kitabdan belə yaxşı nə isə öyrənmək olar. Ona görə də, şəxsən mənim üçün hər bir kitab qiymətlidir. Lakin dolğun məzmunlu, keyfiyyətli nəşir edilmiş kitab isə böyük anlamda əvəzsiz sərvət, yüksək mənəvi dəyərdir”.

Bəhruz Axundov qeyd edir ki, “çox təəssüf ki, kitabların yazılmasında, nəşri və çapında ona oxucu münasibətində hələ də xeyli qüsurlar və xoşagəlməz hallar var. Bu sahədə elə nöqsanlara rast gəlmək olur ki, bəlkə də, onlar kompüterin insanların sağlamlığına vurduğu ziyanın daha çoxudur.

Başlaya q elə nəşriyyat və mətbəələrdən. Ən dolğun məzmunlu kitabı da elə pis görkəmdə təqdim etmək olar ki, oxucu nəinki onu alıb oxumaq, hətta bağışlasalar belə, kitab rəfinə qoymaq istəməz. Əksinə, məzmunca o qədər də dolğun olmayan bir kitabı peşəkər nəşir elə gözəl tərtibatda, zövqoxşayan dizaynda və yüksək poliqrafik keyfiyyətdə təqdim edər ki, oxucu nəinki onu istənilən qiymətə alar, hətta (oxumasa belə) sevə-sevə vərəqləyər, şəkillərinə baxar (indi çoxu belə edir) və rəfinin də ən görkəmli yerinə qoyar. Başqa sözlə

desək, kitabın yüksək dəyərini, ucalığını, mötəbərliyini qoruyub saxlamaq üçün nəşirdən yüksək peşəkərlik, zövq və xüsusi yanaşma təzə tələb olunur. Deyirlər, kitabın redaktoru onun ikinci müəllifidir. Nəşirlər və poliqrafçılar isə ona nəfəs verən, həyat və ömür bəxş edən şəxslər, obrazlı desək, valideynləridirlər. Bəli, əsl nəşir üçün nəşir etdiyi hər bir kitab onun övladı kimidir. Kitabı ilk münasibəti, sevgini də məhz nəşir yaradır. Oxucu kitabı əlinə alıb vərəqlədikdə, nəşirin onu xüsusi qayğı ilə, içindən gələn sevgi ilə hazırladığını duymalıdır. Bu, onda yüksək əhvali-ruhiyyə yaradır. Əgər kitab həm də oxunaqlı və dolğun məzmunlu olsa, oxucu onu, necə deyirlər, birnəfəsə oxuyar və bundan həzz alır, hətta başqalarına da oxumağı tövsiyə edir. Yaxşı kitab bax belə yayılır.

Bəhruz Axundov bu maraqlı yazıda poliqrafiya işçiləri haqqında öz fikirlərini bildirmişdir: “Bildiyimiz kimi nəşriyyat işinin 3 əsas qolu var: Birinci qol – yaradıcılıq işləri, yəni nəşriyyat prosesləridir. Bura kitabın (kağızın) ölçüsündən, şrift növlərindən tutmuş ədəbi, bədii və texniki redaktəyə, rəssam işlərindən başlamış korrekturaya, dizayna, kompüter icrasına, xammal və material çeşidlərinin seçilməsinə və s. qədər olan proseslər aiddir. İkinci qol – istehsalat işləridir ki, bura bütün poliqrafik proseslər aiddir. Üçüncü qol isə kommertiya qoludur. Yeni hazır məhsulun realizizasiyası, başqa sözlə desək, kitabın satışını nəşir təşkil edir. Bu qolların hər birinin kitab nəşri işində çox böyük rolu var. Onlar bir-birinə zəncirvari bağlı və bir-birindən asılı proseslərdir. Hərəsi haqqında ayrıca danışmaq incəliklərini açmaq üçün azı bir kitab yazmaq lazımdır ki, “Nəşriyyat işinin əsasları” kitabında biz buna cəhd etmişik. Poliqrafiya haqqında isə qısaca onu demək olar ki, mətbəə işi kitab nəşrinin özəyində duran həlledici bir prosesdir.

“Nəşir” jurnalının birinci sayında “Nizami Gəncəvinin Vatikan nüsxələri”, “Bəşəriyyətin ən böyük kəşfi”, “100 metrlik papirus və 12 min inək dərisi üzərində yazılan tarix”, “Çinlilərin əsrlər boyu gizlətdiyi böyük sirt!!!”, “Azərbaycanda kitab çapının tarixi” kimi maraqlı məqalələr yer almışdır.

“Nəşir” jurnalının 34-cü səhifəsində “Mən şeirə qarlı gəlmişəm, publisistikaya da odla gəlmişəm” adlı məqalə Vaqif Bəhməniyə həsr olunmuşdur. Vaqif Bəhməninin 30-a yaxın kitabın müəllifidir. Həm şair kimi, həm publisistik yazıçı kimi, həm də tərcüməçi kimi fəaliyyət göstərən Vaqif Bəhməni müsahibəsində - “Kitab mədəniyyəti anlamı sizin üçün nə deməkdir?” – sualına belə cavab verir:

“Mənim fikrimcə, bəşəriyyətin ən böyük kəşfi kitabdır. Bu kitablar cildlənsə də, cildlənməsə də cəmiyyətə böyük töhfədir. Ümumiyyətlə, kitabın tarixi çox qədimdir. Çapdan öncə də əlyazmalar böyük əhəmiyyət daşıyıb. Kitab böyük sərvətdir, onun həmişə perspektivi var. Çap və nəşrlər yerini elektron kitablara versə də, o, heç zaman əhəmiyyətini itirməyəcək”.

Həmçinin o, qeyd edir ki, tərtibat da mühüm şərtidir. Kitabların estetik görünlüşü, dizaynı, şrifti böyük rol oynayır. Bir sözlə, kitabın məzmunu onun

tərtibatı ilə vəhdət təşkil etməlidir. Mənim üçün ən yaxşı kitab isə qiymətdə ucuz olub, məzmunca yükü ağır olmalıdır.

Rəşad Məcidlə "İnsan bir şeyi dəlicəsinə istəyirsə, mütələq arzusuna çatır..." adlı müsahibədə bir çox maraqlı məqamlar vardır. Rəşad Məcid müasir dövrdə mütaliə məsələsinə öz münasibətini bildirərək qeyd edir ki, "Mütaliəsizlik çağdaş dövrün və cavanların bəlasıdır. Az kitab oxuyurlar və yaddaşı itiləmişlər".

Burada həmçinin Rəşad Məcidin kitablara olan böyük sevgi və rəğbətinin də şahidi oluruq: "Kitabların çoxunu cibxərcliyimdən kəşib almışdım. Ağdamda Tağının kitab mağazası vardı. Oraya təzə kitablar gələn kimi bütün pullarımı xərcləyib yeni nəşrləri alırdım. Sonralar bu adət Bakıda yaşayanda da davam elədi. Ötən əsrin 80-ci illərinin əvvəllərində Aqil Abbasla tanış olandan sonra bildim ki, kitaba lap çox pul xərcləmək, hansısa bir kitaba 200-300 manat da vermək olarmış. Onda belə sovetlər dövrü idi, qadağan olunmuş kitablar, "samizdat" nəşrlər var idi. O vaxtlar kitab oxumaq, sanballı kitabxanası olmaq bir fərqlilik, üstünlük sayılırdı. Təəssüf edirəm ki, bu gün doğduğumuz yerlərin işğalı ilə bəhəm kitaba münasibətimizdə də fərqlilik yaranıb, kitaba münasibətdə o ilahi sevgi azalıb. 90-cı illərin ortalarında birdən mənə müasir ədəbiyyatı oxumağa ehtiyac yarandı. Mən axtarıb "Ulduz" jurnallarını oxumağa başladım (o vaxtlar onların çapı yenidən bərpa olunmuşdu), onda kitablar da cüzi tirajlarla çap olunurdu. Amma son 5-6 ildə mən hiss edirəm ki, ədəbi mühitdə də, kitab çapı sahəsində də qaynarlıq var. Bu baxımdan son illərdə təsis olunan Milli Kitab Mükafatı kitab təbliğində böyük rol oynadı. Mən də orada münsiflər heyətinin üzvü kimi xeyli rayonlarda və bölgələrdə oldum. Ondan sonra Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin "Qızıl qələm", Yazıçılar Birliyinin mükafatları, digər mükafatlar geniş vüsət aldı. Yazıçılar Birliyində "Bayatı" kitab mağazası açıldı. Anar müəllim həmişə arzulayırdı ki, xaricdəki kimi bizdə də imza günləri keçirilsin. Bu da artıq reallaşmış, imza günləri ənənəsini qoyduq. Təəssüf ki, bütün bunlar arzuladığımız kimi o qədər də geniş oxucu dairəsi cəlb edə bilmir. Bakıda Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin xətti ilə keçirilən kitab yarmarkaları da böyük hadisə kimi dəyərləndirilə bilər. Son dövrlərdə iki belə böyük kitab yarmarkası keçirilib. Kitabın təbliği ilə bağlı müxtəlif qurumlar Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin dəstəyi ilə tədbirlər keçirirlər. "525-ci qəzet" olaraq, "525 kitab" seriyasından xırda kitabları çap etməklə bunu həm Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi ilə birgə, həm də banklarla birgə etdik. Hansısa vasitələrlə kitab oxuma vərdişini aşılamaq istəyirik. Elə bilirəm ki, bu, daha çox olmalıdır. Bu işə televiziya da qoşulmalıdır. Hesab edirəm ki, kitab oxuyan adam güclü olur, belə adama qalib gəlmək, onu əymək çətin olur. Xalqımız mütaliəyə, kitaba böyük dəyər verən xalqdır. Sadəcə olaraq, indi cəmiyyətdə elə bir mühit yaranıb ki, kitab oxumaq dəb, hörmətli bir iş sayılır. Kitabın əvvəlki hörmətini qaytarmaq lazımdır. Cəmiyyətdə bilinməlidir ki, bu insan zəngin daxili dünyası olan, kitab oxumuş, mütaliəli insandır. Bax, o fərqlər, o dəyərlər daha üstünlük qazansa, kitablarımızın satışı da çoxalacaq, insanların kitaba marağı da artacaq. Mən hesab edirəm ki, yazıçıların menecer-

ləri formalaşmalıdır, kitab satışı təşkil olunmalıdır. Acınacaqlı haldır ki, Azərbaycan kitab mağazaları çox azdır. Bakı şəhərində cəmi 8-10 kitab mağazası var. Bəzi rayonlarımızda, ümumiyyətlə, kitab mağazası yoxdur. Amma onu da qeyd etməliyəm ki, nəşriyyatlar son illərdə kitab işində böyük uğurlar əldə ediblər. İndi Nəşirlər və Poliqrafçılar Birliyi yaranıb. Onların əsas məqsədlərindən biri də kitabın təbliğ olunmasıdır".

Jurnalın birinci nömrəsində həmçinin "Kitabla mülaliçə", "Dünyanın kitab muzeyləri", "Dünyada qadağan olunmuş kitablar", "Rekordları qıran kitablar" və s. kimi çox maraqlı məqalələr də yer almışdır.

"Nəşir" jurnalının 68-ci səhifəsində Fuad Məmmədovun müsahibəsi yer almışdır. Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının professoru, kulturoloq, "Simurq" Azərbaycan Mədəniyyət Assosiasiyasının prezidenti Fuad Məmmədov "Kitab sizin üçün nədir" sualına belə cavab verir: "Kitab mənim üçün həyatdır. Mən çalışıram ki, kitabların həyatda insanlara kömək etsin. Fürsətdən istifadə edib oxuculara məsləhət götürəm ki, kulturoloji kitablar oxusunlar. Çünki kulturologiya sosioloji və humanitar elmlərin sintezidir. Bu elmlə tanış olan insanın gözləri qarşısında yeni bir dünya açılır. Dostoyevski deyirdi ki, dünyanı gözəllik xilas edəcək. Bu gün isə tam əminliklə deyə bilərik ki, dünyanı mədəniyyət xilas edəcək".

Fuad Məmmədov kitab çapının ixtisasının imdəni inqilab olduğundan söhbət apararaq qeyd edir: "Mən hesab edirəm ki, dünyada da, Azərbaycanda da o insanlar ki, kitab uğrunda mübarizə aparıb, yaxşı kitablar yazıb, nəşr edib, kitabın dəyəri, vacib olması məsələlərini qaldırıb, tarixdə də məhz o insanlar qalıb".

"Nəşir" jurnalının birinci sayında "Onun nağıl dünyası" (Xalq rəssamı Arif Hüseynovla müsahibə), "Kitabın itirilmiş nüfuzunu bərpa edək: Düşüncələr, mülahizələr, təkliflər", "Mütəllif, hüquq və sən", "Müasir uşaq ədəbiyyatımızın inkişaf mərhələləri", "Bir çətir altında" və s. maraqlı yazılar da yer almışdır.

Jurnalın birinci sayında Bədi Tərcümə və Ədəbi Əlaqələr Mərkəzinin sədri, "Xəzər" dünya ədəbiyyatı jurnalının Baş redaktoru, yazıçı Afaq Məsudla aparılan müsahibədən aydın olur ki, mərkəz tərəfindən bu gün yalnız "Xəzər" jurnalının nəşri həyata keçirilir. Maddi durum baxımından tərcümə olunmuş materialları kitab halında çap edə bilmədiyini deyən Afaq Məsud, fikrini belə izah edir ki, həcmə və tutumuna görə "Xəzər" in özü də bir kitabdır.

"Xəzər" hələ 90-cı illərdən – Mərkəzin ilk sədri mərhum türkoqolq alim Aydın Məmmədovun vaxtında populyarlıq qazanıb. O dövrlər jurnalın Baş redaktoru istedadlı şair və nəşir Vaqif Bayatlı idi. Orda Natiq Səfərov kimi korifey tərcüməçi fəaliyyət göstərirdi. Dediyyənin o populyarlığın ilkin səbəbi jurnalın bədii-estetik səviyyəsinin fərqliliyi, müxtəlif sərkili - ədəbi-bədii, elmi, ictimai-siyasi, dini materialları bir araya gətirməsi idi. Jurnalda hər sahəyə aid materiala rast gəlmək olardı. Qədim türk sultanlarının yürüşlərindən tutmuş Quranın tərcüməsinə qədər, klassik ədəbiyyatdan müasir ədəbi imzalara qədər, Azərbaycan oxucusunun tanımadığı yeni ədəbi imzalar, aparıcı dünya fikir da-

şıyıcılarının mühazirə və çıxışları, ölkənin ictimai şüuruna, maarif durumuna əsaslı təsir göstərən digər motivli materiallar da dərc edilirdi. "Xəzər" bu populyarlığı bu gün də qoruyub saxlayır. Bu gün bu jurnal sırf dünya ədəbiyyatı toplusudur, dünya ədəbi məkanında baş verən hadisələrə, yeni imzalara, seçmə ədəbi əsərlərə, görkəmli dünya ədiblərinin həyatından maraqlı məqamlara, onların müsahibə və gündəliklərinə, Nobel, Bukker, Qonkur və digər bu kimi mükafat sahiblərinin çıxış və məruzələrinə qədim şərq mətnlərinə və sair bu kimi materiallara yer verir.

Jurnalda əsas məsuliyyət Afaq Məsud, Saday Budaqlı, Zakir Fəxri, Tofiq Abdin, Yaşarın üzərindədir.

"Xəzər" jurnalı ədəbi mətnlərin tərcümə keyfiyyəti ilə daim fərqlənib. O səbəbdən ki, tərcümə olunması materiallar bu işin ustalarına etibar edilir. Tərcümə olunacağı qərara alınmış əsərlər peşəkarlara etibar edilir. Təəssüf ki, respublikamızda peşəkər bədii tərcümə bacarığı olan qələm sahibləri çox azdır. Onları barmaqla saymaq olar: Vilayət Hacıyev, Vilayət Quliyev, Çərkəz Qurbanlı, Əlisa Nicat, Yaşar, Saday Budaqlı, Fəxri Uğurlu, gənclərdən isə Fərid Hüseynin adını çəkə bilərik.

Bədii tərcümə prosesi yazıçının qələmini cilalayır, söz ehtiyatını artırır, ifadə imkanlarını genişləndirir və s. Afaq Məsud qeyd edir ki, onun ilk tərcümə etdiyi əsər Amerika yazıçısı Tomas Vulfun "Dünyanın hörümçək toru" əsəri olmuşdur. Sonralar isə Kortasardan, Borxesdən, Dostoyevskidən, Ziqmund Freyddən tərcümələri həyata keçirmişdir. 1994-cü ildə Markesin "Patriarxın payızı" romanını tərcümə etdiyini qeyd edən Afaq Məsud, bildirir ki, bu tərcümə böyük marağa səbəb olmuşdur.

"Naşir" jurnalının birinci sayında Mustafa Çəmənlinin "Redaktor və ədəbi redaktə haqqında" fikirləri məqalə şəklində oxuculara təqdim olunur.

Mustafa Çəmənli bu məqalədə respublikamızın nəşriyyat sistemində sovetlər dönmindən bu günə kimi qısaca nəzər salmış, redaktorluq sənətini öz aspektindən şərh etmişdir. Məlumdur ki, Çağdaş Azərbaycan ədəbiyyatının tanınmış nümayəndələrindən biri də Mustafa Çəmənlidir. O, XX əsrin 70-ci illər ədəbi nəslinə mənsub yazıçılarımızdandır. M.Çəmənlinin yaradıcılığını janr baxımından iki yerə bölmək olar: Birinci, nəsi – hekayə, povest-romanları. İkinci, bədii publisistikası.

ADU-nun jurnalistika fakültəsində təhsil almışdır (1972-1977). Təyinatla göndərilirdi "Yazıçı" nəşriyyatında redaktor, böyük redaktor, klassik ədəbiyyat və folklor redaksiyasının müdiri (1978-1988), nəşriyyatın nəsr redaksiyasının müdiri vəzifələrində işləmişdir (1988-1992). "Gənclik" nəşriyyatında baş redaktor vəzifəsində çalışmış (1992-2006), əsasən bədii yaradıcılığa tələblik illərindən başlamışdır.

Mustafa Çəmənli qeyd edir ki, "...mən bu yazımda qırx ilə yaxın nəşriyyatlarda çalışmış bir nəşir kimi redaktor və redaktənin nəzəriyyəsinə yox, öz təcrübəmdən, redaktə prosesində qarşılaşdığım mərhələlərdən söhbət açmaq istəyirəm. Redaktorluq savaddan, bilikdən başqa uzun illərin təcrübəsinə yiyə-

lənməyi tələb edir. Belə bir deyim var ki, redaktor kitabın ikinci müəllifidir. Məgər bu fikri hər kitaba, hər redaktora şamil etmək olar? Xeyr! Nizami Gəncəvinin "Xəmsə"sini, M.Füzulinin "Divan"ını, həmçinin də Hötelin "Faust", Dostoyevskinin "Karamazov qardaşları" əsərinin "ikinci müəllifi" olmaq şansı kimsədə yoxdur. Sadəcə olaraq, redaktor bu dünyada olmayan, ancaq ölməyən, adı bəşər tarixinə qızıl hərflərlə yazılan müəlliflərin vəkildir. Bu qisim kitabları diqqətlə oxumaq lazımdır ki, yığm prosesində buraxılmış səhvlər aradan götürülsün. Yaxud kitabın xüsusi redaktoru varsa, qarşıya çıxan hər hansı məsələni onunla məsləhətləşsin. Çoxlarının düşündüyü kimi redaktor heç də mübtədə və xəbərini uzlaşdırıb-uzlaşmadığını mətnə yoxlayan kəs deyil, yaradıcı bir şəxsdir. Təkcə texniki qüsurları, üslub xətalərini aradan qaldırmaq azdı, redaktor hələ əlyazmanı oxuyarkən onu kitab halında görməli, dəyərləndirməlidir. Müəlliflə işləməyə, nəyi isə dəyişdirməyə ehtiyac olarsa, redaktor elmi-nəzəri, təcrübəli arqumentlərə istinad edərək müəllifi öz düzəlişinə, öz variantına inandırmalı, iradlarını səmimi şəkildə izah etməlidir. Bəli, bu məqamlarda redaktoru kitabın ikinci müəllifi (adı yazılmasa da) hesab etmək olar.

Mustafa Çəmənli redaktor peşəsinin incəliklərindən söhbət açaraq qeyd edir ki, redaktor daim ədəbi prosesi izləməli, dövrü mətbuatı diqqətdə saxlamalıdır. Bu maraqlı yazını oxuduqca M.Çəmənlinin uzun illər nəşriyyatda çalışdığı müddətdə qarşılaşdığı redaktə məsələlərindən nümunələr göstərməklə fikirlərinə aydınlıq gətirir.

"Naşir" jurnalının birinci sayında həmçinin Novruz bayramına həsr olunmuş məqalə və fotojurnalist Fərid Xayrvinlə müsahibə və s. yer almışdır.

Nəticə. "Naşir" jurnalının yüksək poliqrafik tərtibatla çap olunması, xüsusi futilyarda yerləşdirilməsi demək olar ki, göz oxşayır. Jurnal xüsusi zövqlə hazırlanmış, əsl peşəkər nəşir əməyinin məhsulu kimi çap edilərək oxuculara təqdim edilmişdir.

"Naşir" jurnalı çap olunması ilə Azərbaycan kitabının təbliğində və yayılmasında böyük rol oynamaqla bərabər, nəşriyyat və poliqrafiya sahəsinin inkişafına da öz təsirini göstərmiş oldu. Lakin maddi çətinliklər baxımından, jurnalın nəşrini davam etdirmək mümkün olmadı. Çox təəssüf hissi ilə qeyd edək ki, "Naşir" jurnallının cəmi 12 nömrəsi işıq üzü görmüşdür. Məhz bu mövcud səbəblərdən "Naşir" jurnalının birinci nömrəsinin qısa icmalını oxuculara təqdim etməyi məqsədəuyğun hesab etdim.

Ədəbiyyat

1. Abasova L. "Təhsil" nəşriyyat poliqrafiya müəssisəsində istifadə edilən çap texnologiyaları haqqında // Kitabşünaslıq və nəşriyyat işi: elmi-nəzəri və təcrübəli jurnal, 2018, №1, s. 46-52
2. Məsimli G. Baş redaktordan // "Naşir" jur, 2013, №1, s.5-6